

Az Iszlám Állam Bagdádi után: a vezetőkcsere hatása a transznacionális dzsihádista hálózatokra

The Islamic State After the Death of al-Baghdadi:
the Effect of Leadership Change in Transnational Jihadi Networks

SZALAI MÁTÉ

KKI-elemzések

A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:

Külügyi és Külgazdasági Intézet

Lektorálta:

Wagner Péter

Szöveggondozás és tördelés:

Tevelyné Kulcsár Andrea

A kiadó elérhetősége:

H-1016 Budapest, Bérc utca 13-15.

Tel.: + 36 1 279-5700

Fax: + 36 1 279-5701

E-mail: info@ifat.hu

<http://kki.hu>

Jelen elemzés és annak következtetései kizárólag a szerző magánvéleményét tükrözik, és nem tekinthetők a Külügyi és Külgazdasági Intézet, a Külgazdasági és Külügyminisztérium, illetve Magyarország Kormánya álláspontjának.

© Szalai Máté, 2019

© Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2019

ISSN 2416-0148

Összefoglalás: Az Iszlám Állam vezetőjének 2019. október 26-i likvidálását követően a nemzetközi közösség elkezdte azt vizsgálni, hogy Abu Bakr al-Bagdádi halálának milyen hatása lesz a szervezetre. Ebből a diskurzusból nagyrészt kimaradt a kérdéssel kapcsolatos empirikus vizsgálatok tapasztalatainak a felhasználása, amely szerint a kierőszakolt vezetőváltások következményei az adott terrorista csoport felépítésétől függenek. A jelen elemzés célja az Iszlám Állam háromszintű szerkezete alapján megvizsgálni Bagdádi halálának lehetséges hatását. Mint az az írásból kiderül, az esemény elsősorban a globális dzsihádisták mozgalom már javában zajló decentralizációját erősíti, ráadásul az utódlás szükségességének negatív következményeit a szervezetben meglévő tapasztalat és az azokat kezelni igyekvő mechanizmusok minimalizálni tudják.

Abstract: *After the elimination of the leader of the Islamic State on 26 October 2019, the international community attempted to identify the effects of the death of Abu Bakr al-Baghdadi on the organisation. Nevertheless, the related discourse largely neglected the experiences provided by the related empirical research, according to which the consequences of forced successions largely depend on the structure of the given terrorist groups. The analysis aims at discussing the possible effects of the death of al-Baghdadi in the framework of the three-layered structure of the Islamic State. According to the argumentation, the event only strengthened the decentralisation process already taking place, while the negative consequences of the succession are minimalised by the existing institutional experience and related mechanisms.*

BEVEZETÉS

Ez év október 26-án egy amerikai katonai akció során öngyilkosságot követett el Abu Bakr al-Bagdádi, az Iszlám Állam (IÁ) terrorista szervezet vezetője. A negyvennyolc éves terroristavezér az IÁ kalifátusának kikiáltásával és az al-Káidától független transznacionális hálózat létrehozásával a globális dzsihádisták mozgalom történetének legfontosabb alakjainak egyikévé és szimbólumává vált, a jelentősége [Abdullah Azzaméhoz, Oszama bin Ládénéhez vagy Abu Múszab al-Zarkáviéhoz](#) mérhető.

Ez ugyanakkor önmagában még nem jelenti azt, hogy Bagdádi halála szükségszerűen negatív hatással lesz az Iszlám Állam hálózatának működésére. A helyzettel kapcsolatosan október végén [kirobbant vita](#) elsősorban az [IÁ ideológiájának](#) fennmaradására [helyezte a hangsúlyt](#), miközben a terrorista szervezeteken belüli vezetőváltásokkal foglalkozó szakirodalom más változók fontosságát emeli ki. Emiatt jellemzően elmaradt az IÁ-nak a Bagdádi halálával jelentkező problémák kezelésére és az azt követő időszak menedzselésére vonatkozó intézményi képességének a vizsgálata.

A jelen elemzés célja a vezetők váltásának az Iszlám Államként ismert transznacionális hálózat működésére – elsősorban a merényletek végrehajtására való képességére és a kommunikációs tevékenységére – várható hatásának a felmérése. A vizsgálat kiindulópontját a transznacionális dzsihádisták hálózatok struktúrájával kapcsolatos kutatások jelentik, amelyek megfelelő értelmezési keretet biztosítanak az elmúlt hetek eseményeinek és a további lehetséges fejleményeknek a megértéséhez. Ennek megfelelően először a vezető és a vezetők váltás szerepével, valamint az IÁ általános struktúrájával foglalkozó irodalmat ismertetem, majd azok alapján vizsgálom meg az Iszlám Állam helyzetét. Az elemzés nem foglalkozik a globális dzsihádistizmus más szervezeteivel, sem a külföldi harcosok problémájával.

A VEZETŐ SZEREPE ÉS A VEZETŐVÁLTÁS HATÁSA A TRANZNACIONÁLIS DZSIHÁDISTA HÁLÓZATOKBAN

Az egyes országok és a nemzetközi közvélemény a terrorista szervezetek elleni küzdelemben [kiemelt fontosságúnak tartja](#) az azok vezetői likvidálásának a kérdését. A politikai erőszakot folytató illegális csoportok gyakran autoriter és tekintélyelvű alapon működnek, s ennek következtében az élükön álló személyek szimbolikusan is egybeforognak az általuk jelképezett csoporttal, ráadásul [egyes esetekben](#) (például a Kurdisztáni Munkáspárt kapcsán) a szervezet vezetőjének kiiktatása láthatóan megzavarja a csoport belső működését. Ez ugyanakkor nem jelenti azt, hogy a vezetők likvidálása automatikusan pozitív hatást váltana ki a terrorizmus elleni harcban – sőt, a transznacionális dzsihádisták hálózatok különleges felépítéséből adódóan akár negatívan is befolyásolhatja a biztonsági helyzetet. [Steven T. Zech egy 2016-os tanulmányában](#) például amellett érvelt, hogy az al-Káida spanyolországi hálózatának a felszámolásával a hatóságok közvetetten segítettek annak a sejtnek a megerősödését, amely az anyaszervezettől függetlenül, így kiszámíthatatlanabban működött, ami lehetővé tette számára például a madridi merénylet végrehajtását.

A témában több empirikus kutatás is készült. [Lisa Langdon és társai](#) tizenkilenc olyan, 100 főnél nagyobb terrorista és radikális csoportot vizsgáltak, amelyek 1750 és 2004 között működtek. A szerzők arra a következtetésre jutottak, hogy a vezetők likvidálása vagy megzavarása érdemben nem csökkentette az adott szervezet túlélési esélyét. Jenna Jordan 298 eset vizsgálatából [azt állapította meg](#), hogy a csoportok „lefejezése” mindössze 17 százalékban bizonyult hatékonynak az ellenük folytatott harcban. Tőlük eltérően, Bryan C. Price az általa elemzett 207 esetből [né-mileg optimistább következtetéseket vont le](#): véleménye szerint a vezető kiiktatása nagyban megnöveli a szervezet feloszlásának az esélyét, különösen a vallási alapon működő terrorista csoportokét.

A Price és a többi szerző eredménye közti különbség abból adódott, hogy más függő változókat vizsgáltak: míg az utóbbiak rendszerint az egyes csoportok által elkövetett merényletek számának a vezető likvidálása előtti időszakhoz képest

tapasztalt változását elemezték, addig az előbbi a szervezetek „halálozási rátáját” vizsgálta, vagyis azt az időintervallumot, amely az első és az utolsó bizonyítható támadás között telt el (az „utolsó” jelentése: amely után a szervezet legalább két évig nem mutatott aktivitást). Ez alapján Price megállapította, hogy 30 százalékos volt a „halálozási arány” a „lefejezést” követő két éven belül. Azt is észrevette, hogy amennyiben egy szervezetnek az első merénylete utáni egy éven belül likvidálják a vezetőjét, akkor a nyolcszorosára nő a csoport felbomlásának az esélye (mint ott, ahol nem történik baja a vezetőnek), de ez az arány a tizedik év végére a felére csökken. További fontos eredménye volt Price kutatásának, hogy a szervezetre nemcsak az erőszakos likvidálás jelent veszélyt, de mindennemű vezetőváltás is.

Az empirikus kutatások fő tanulsága, hogy a vezetők kiiktatásának hatása és a szervezet ellenálló képessége nagyrészt a csoport felépítésétől függ. Ebben meghatározó [egyrészt](#) a szervezet fennállásának időtartama, mérete és típusa, [másrészt](#) a vezetőnek a szervezetben betöltött pontos szerepe és helyettesíthetősége. Ez utóbbival kapcsolatban Michael Freeman [megkülönbözteti](#) az élen álló személy operatív és ideológiai szerepét, hiszen ez utóbbi is igen nagy jelentőségű lehet (lásd Abdullah Öcalan vagy Oszáma bin Láden példáját). [Harmadrészt](#) pedig kifejezetten fontosnak bizonyult az adott szervezet mögötti társadalmi vagy közösségi támogatás, amely segíthet neki a vezetőváltás túlélésében és a vele járó költségek csökkentésében. Az tehát, hogy Bagdádi halála milyen hatással lesz az Iszlám Állam működésére, nagyrészt a terrorista hálózat felépítésétől és belső struktúrájától függ, valamint külső szempontként a szervezet társadalmi támogatottságától.

AZ ISZLÁM ÁLLAM SZERVEZETÉNEK JELLEGE

Az Iszlám Állam, [akárcsak az al-Káida](#), nem egységes szervezetként működik, hanem háromszintű entitásként. Ebben a struktúrában a *központi mag* felel meg a leginkább egy hagyományos centralizált terrorista csoportnak; erre épül rá a *transznacionális hálózat*, amelynek tagjai között kommunikáció és erőforrás-megosztás is történik; illetve egy *társadalmi mozgalom*, amelynek résztvevői nem állnak kapcsolatban a hálózattal, csak annak eszmeiségével szimpatizálnak, és az inspirálja a tevékenységüket.

[Az Arany Anettel és N. Rózsa Erzsébettel közösen végzett korábbi kutatásunkban](#) az Iszlám Állam hálózatának négy fontos jellegzetességét azonosítottuk, amelyek a vezetőváltás hatásának meghatározásában is segítségül lehetnek:

- perszonalizált jelleg, azaz a személyes kapcsolatok fontossága sokkal nagyobb, mint az intézményieké/szervezetieké;
- deterritorializált működés, vagyis az erőforrások megosztása, valamint a „nemzeti” és a „nemzetközi” tevékenység különválasztásának ellehetetlenülése;
- racionalitás és az abból fakadó folyamatos alkalmazkodás és szervezeti innováció;
- a titkos működés és a hatékonyság közötti folyamatos feszültség kezelése.

E jellegzetességekből következik, hogy sem az al-Káida, sem az Iszlám Állam számára nem lett volna ideális egy centralizált szervezeti formában működni, hiszen az nemcsak csökkentené a döntéshozatal hatékonyságát és minőségét, de a központosításból adódó kommunikációs kényszer miatt a lebukás esélyét is növelné. Ugyanakkor a helyi csoportok és sejtek szintjén a centralizáció megmaradhat, hiszen ott nincs szükség akkora titkolózásra, mint transznacionális szinten. Az így létrejövő struktúrát Marc Sageman „[kisvilági hálózatnak](#)” (*small-world network*) nevezte: „a hierarchikus hálózatokkal szemben, amelyek a vezetés lefejezésével kiiktathatóak, a kisvilági hálózatok a sűrű interkonnektivitásuknak köszönhetően ellenállnak a fragmentációnak. Véletlenszerű támadások, például a terroristák megállítására a határokon, nem fogják érdemben befolyásolni a hálózat struktúráját”.

Egy ilyen felépítésű szervezetnek a fent említett három szintjén Bagdádi halálának eltérő lehet a hatása, így azokat érdemes külön vizsgálnunk.

A SZÍRIAI–IRAKI MAGSZERVEZET ÁLLAPOTA BAGDÁDI HALÁLA UTÁN

Az Iszlám Állam magszervezete a vezető kiiktatását megelőzően is visszaszorulóban volt. A 2019. márciusi bagúzi csatát követően az IÁ már valójában nem birtokolt területet Irakban és Szíriában, a helyi követőinek a száma ugyanakkor [még nyáron is elérhette](#) a 20–30 ezer főt. Az új helyzethez alkalmazkodva a csoport új belső struktúrát vett fel. A negatív folyamatokhoz való alkalmazkodáshoz szükséges tapasztalat már a rendelkezésére állt a 2006–2010 közötti évek eseményei miatt – akkoriban ugyanis a magszervezet a visszaszorulást és az abból való kitörést is sikeresen menedzselte. Ma ráadásul [sokkal jobb](#) állapotban van, mint a 2010-es évek második felében, a 2016 óta elszenvedett vereségekre pedig érdemben [fel is tudott készülni](#).

Az IÁ idén, a területbirtoklási képessége elvesztését követően visszaalakult egy hagyományosabb illegális terrorista hálózattá. Az átalakulás folyamatának a [legfontosabb elemei](#) a következők voltak:

- adminisztratív centralizáció, amelynek során a korábban Szíriában működött „tartományokat” (vilajeteket) egy tartománnyá (*Vilájat al-Sám*) vonták össze;
- a műveleti tevékenységnek a kisebb merényletek végrehajtására történő optimalizálása (elsősorban a Szíriai Demokratikus Erők által uralt területeken, kisebb részben az Aszad-kormányhoz kötődő fegyveres csoportok uralma alatt – lásd: 1. táblázat);
- a belső menekülttáborokban (különösen [az al-húli táborban](#)) az Iszlám Állammal szimpatizálók és családtagjaik sejtekbe való tömörítése, majd (különösen szeptember óta) e sejteknek a táborokból való kitörésre biztatása.

[1. táblázat](#)

Az Iszlám Állam által szíriai tartományokban végrehajtott merényletek száma, 2019. március–október közepe

Tartomány	Merényletek száma
Deir al-Zór	321
Haszaka	100
Rakka	98
Homsz	32
Aleppó	9
Dera'a	8
Damaszkusz	3

Bagdádi halálát ráadásul megelőzte az amerikai kivonulás és a Rózsava elleni török beavatkozás is, ami az amerikai védelmi minisztérium szerint is [kiváló lehetőséget teremtett a hálózat újraépítésére](#). Az Ajn Issza táborból például október 13-án kb. 700 fő [tört ki](#), akik közül a szabadulásuk után többen is visszatértek az Iszlám Államhoz. A szervezet mostani kampánya [nagyban hasonlít](#) a 2012–2013-ashoz, amelynek során az iraki börtönökből sikerült elmenekülnie számos IÁ-szimpatizánsnak és -harcosnak.

A körülményeknek az Iszlám Állam számára előnyös alakulása mellett a vezetőváltás okozta válság lehetőségét csökkenti a hatalomátadással kapcsolatos intézményi tapasztalat megléte is. A magszervezet történetében [nem ez volt az első kierőszakolt vezetőváltás](#) sem. 2006-ban, egy amerikai csapás során meghalt a szervezet alapítója, Abu Múszab al-Zarkávi, s azt követően Abu Hamza al-Muhádzsir és Abu Omár al-Bagdádi került a csoport élére. Az akkor Iraki Iszlám Államként (IIÁ) ismert szervezet veszített ugyan a 2003 után kiharcolt pozíciójából – ami azonban nem a vezetőváltásnak, hanem a társadalmi támogatottság elvesztésének volt betudható –, de az csak 2008-ra, a helyi szunnita törzsek fellépésének (az ún. „Ébredés” kampánynak) és az amerikai katonai akcióknak köszönhetően vezetett a szervezet válságához.

2010 áprilisában al-Muhádzsir és Abu Omár al-Bagdádi is [életét vesztette](#), a csoport vezetőinek 80 százalékával egyetemben. A likvidálások meggyengítették ugyan a szervezetet, egyúttal viszont lehetővé tették Abu Bakr al-Bagdádi hatalomra jutását, aki 2010 és 2013 között átalakította az IIÁ belső struktúráját, valamint a katonai és adminisztrációs hátterét. Az Iszlám Állam felemelkedéséhez ezek a reformok nagymértékben hozzájárultak, még akkor is, ha az az iraki állam gyengesége és a szíriai polgárháború kitörése nélkül elképzelhetetlen lett volna.

Bagdádi halálát az IÁ médiagépezete 2019. október 31-én ismerte el, amikor azt is bejelentették, hogy a „kalifa” helyét Abu Ibrahim al-Hasemi al-Kurajsi veszi át. Az utódot a belső intézményi szabályoknak megfelelően [a súra tanács választotta](#) ki, ami a rendezett működés benyomását kelti. Ráadásul az [utódlás viszonylag gyorsan](#), öt nap alatt megtörtént, ami két nappal kevesebb, mint az előző interregnum.

A magszervezet tevékenységére al-Kurajsi személyisége nagy hatással lehet (mint ahogy Bagdádi személyes képességei is szükségesek voltak ahhoz, hogy a 2010-es évek elején felépítse az Iszlám Állam alapjait), emiatt sajnálatos, hogy egyelőre [keveset lehet tudni](#) az új kalifáról. A bejelentett nevet eddig sem a szakértők, sem az terrorista hálózat követői nem ismerték, a hivatalos kommunikáció szerint azonban az illető korábban is az IÁ egyik főszervezője volt, aki harcos és vallástudós egyszerre. Neve a Mohamed próféta törzsével (Kurajs) és klánjával (Hasemi) való rokonságra utal. Al-Kurajsit a legtöbben egy [Abdallah Kardas](#) nevű iraki türkmén dzsihádistával azonosítják, aki 2003 előtt az [iraki hadsereg tisztje](#), később Bagdádi helyettese és az IÁ katonai és biztonsági vezetője volt. Sejtések szerint Kardas korábbi álneve [Hádzsi Abdallah](#) lehetett. Az IÁ fontosabb támogatói rögtön letették a hűségesküt az új vezetőknek, a hálózat médiagépezete pedig november 2. és 5. között összesen [negyvenhárom képet](#) tett közzé ennek bizonyítására.

A Bagdádi halálát követő két hétben nem volt tapasztalható az Iszlám Állam tevékenységében érezhető változás. Az október 26-a utáni első tíz napban az [IÁ összesen hatvan merényletet vállalt magára](#) (ebből negyvennégy Irakban vagy Szíriában történt), ami csak kilenccel kevesebb, mint az azt megelőző tíz napban, és valószínűleg csak véletlenszerű kilengésnek köszönhető. Az adatokból az látható, hogy Szíriában továbbra is nagyobb a mozgástere az IÁ-nak, mint Irakban (ahol „mindössze” tíz merényletet hajtott végre) – valószínűleg ezért is tartózkodott Abu Bakr al-Bagdádi Idlibben, a logikusabbnak tűnő Irak helyett. Ez a helyzet a szíriai polgárháborút követő rendeződés, az iraki belpolitikai válság mélyülése vagy az Irakban működő nem állami milíciák közti konfliktusok élesedése következtében változhat meg.

A NEMZETKÖZI HÁLÓZAT ÁLLAPOTA BAGDÁDI HALÁLA UTÁN

Bagdádi halála idején az Iszlám Állam hálózatához tizennégy aktív „tartomány” tartozott, amelyek közül tizenkettő egy-egy országban tevékenykedett, kettő pedig államhatárokon átívelő csoportot alkotott önmagában is (lásd a 2. táblázatot). Az elmúlt időszakban a terjeszkedés elsősorban Dél-Ázsia és Afrika felé irányult, ami azt mutatja, hogy a transznacionális hálózat az iraki–szíriai folyamatoktól függetlenül tudott működni. Az [IÁ által felvállalt merényletek tekintetében](#) a hálózat legaktívabb tagja az afganisztáni Khorászán tartomány, kisebb részben az egyiptomi Sínai provincia, valamint a nyugat-afrikai és a közép-afrikai tartomány.

Az Iszlám Állam nemzetközi hálózata Bagdádi halála előtt is decentralizált módon működött: a magszervezet sosem törekedett a hálózat tagjai feletti teljes kontrollra, a „kalifátus” területi bukását követően pedig [tovább csökkent](#) az iraki–szíriai központ szerepe. A visszaszorulás ráadásul a globális hálózat terjedésével esett egybe (lásd [az indiai tartomány kikiáltását](#), 2019 májusában), amely maga után vonta a különböző helyi szervezetek mozgásterének bővülését.

2. táblázat

Az IÁ hálózatához tartozó „tartományok” földrajzi eloszlása és aktivitása
Bagdádi halálakor

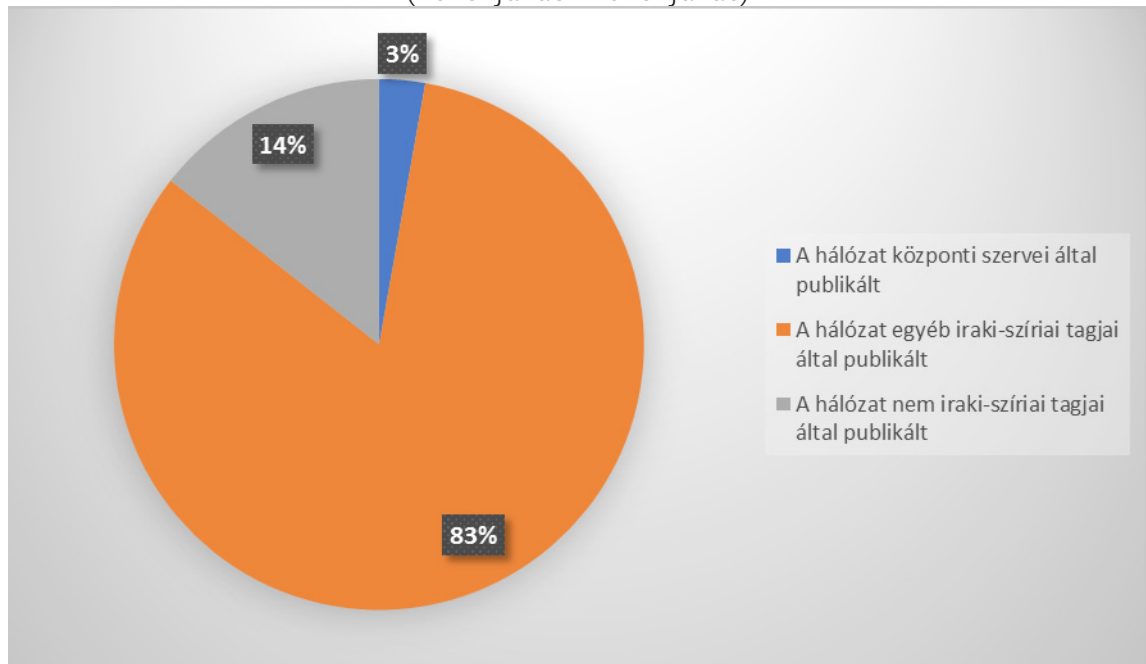
	Masrek régió	Arab-félsziget	Észak-Afrika	Dél-Ázsia	Közép-Ázsia	Afrika
Egy országhoz kötődő aktív szervezet	Irak	Jemen	Sínai (Egyiptom)	Khorászán (Afganisztán)	Kaukázus (Oroszország)	Szomália
	Szíria		Líbia	Pakisztán		
	Törökország			Kelet-Ázsia (Fülöp-szigetek)		
				India		
Több országhoz kötődő aktív szervezet						Nyugat-Afrika (Nigéria, Mali, Niger, Burkina Faso, Csád, Kamerun)
						Közép-Afrika (Kongói Demokratikus Köztársaság, Mozambik)
Passzív szervezet		Nedzsd (Szaúd-Arábia)	Algéria			
		Hidszáz (Szaúd-Arábia)				
		Bahrein (Szaúd-Arábia és az Öböl-államok)				

A decentralizáció nemcsak a merényletek elkövetése, hanem a külső kommunikációs tevékenység során is megfigyelhető. Az [ICCT elemzése](#) szerint a 2015 és 2018 közepe között az internetre felkerül, az Iszlám Állammal kapcsolatos videók mindössze 2,8 százalékát publikálták a hálózat médiaközpontjából (amelyhez tartozik az al-Furkán és az al-Hajat csoport is), 83 százalékát viszont a hálózat iraki és szíriai tagjai adták ki. Természetesen ezek az adatok csak részleges decentralizációról árulkodnak, hiszen a központ továbbra is felügyel(het)te a megjelent kommunikációs anyagokat (legalábbis az iraki és a szíriai csoportok esetében). Emellett 2017 és 2018 közepe között egy recentralizáció is megfigyelhető a médiatartalmak kiadása terén, amelynek során a központnak az előző években mért aránya 2-ről 9 százalékra növekedett.

1. ábra

Az Iszlám Állam videóinak csoportosítása a kiadó szervezet szerint
(2015. július–2018. július)

Az Iszlám Állam külső kommunikációjában Bagdádi nem is játszott nagy szerepet: mindössze két videofelvételt és tizennégy üzenetet [adott ki](#) az „uralma” alatt, vagyis az IÁ tartalomgyártásában eddig sem rá építettek. Bagdádi halálát a dzsihádisták média a hűségük [bemutatására használta fel](#), a rendszeresen kiadott médiaújságok pedig november első napjaiban is időben megjelentek.

Mindezek következtében kijelenthető, hogy Bagdádi halála közvetlenül nem fog hatni az Iszlám Állam jelentette kihívásra, csak [felerősítheti a hálózaton belüli decentralizáció](#) folyamatát. Colin C. Clarke a hágai [ICCT által publikált elemzésében](#) már 2019 júniusában úgy fogalmazott, hogy „ha Bagdádit megölik, vagy a szervezet túl nagy ütemben terjeszkedik..., az IÁ [magszervezetének] a fiálék feletti szoros ellenőrzésre való képessége nagy kihívást fog jelenteni”.

A „kalifa” halálától függetlenül [általános tendenciának tekinthető](#) a globális dzsihádisták mozgalom fragmentálódása, amely valamelyest hasonlít az al-Káida megjelenése előtti időszakra. Maga az Iszlám Állam is az AK-hoz csatlakozó, de attól gyakorlatilag független csoportként épített ki hálózatot, és már Oszáma bin Láden fennmaradt levelezéseiből is kiolvasható a magszervezet vezetőinek a hálózat centralizációjának nehézségeivel kapcsolatos frusztrációja. Barak Mendelshon a transznacionális dzsihádisták „[aggregációs problémájának](#)” nevezte a helyi sikerek nemzetközi szintre emelésével járó, mind az al-Káida, mind az Iszlám Állam kései történetében jelentősnek számító kihívást. Ez persze helyi szinten nem jelenti a mobilizálás hiányát – a jövőben valószínűleg nem fog csökkenni a lokalizált konfliktusok során a dzsihádisták szervezetek toborzási képessége, ugyanakkor az egyes

csoportok közötti hálózat erősítésének komoly akadályát fogja jelenteni az igazán közös célok hiánya. [Colin P. Clarke szerint ezért a](#)

globális dzsihádista mozgalom jövője... valószínűleg a múltjára fog emlékeztetni: megosztott és folyamatosan új lehetőségeket kereső milicisták csoportjai terjeszkednek új csataterekre, Észak-Afrikától Délkelet-Ázsiáig. [Ott] új polgárháborúkba fognak becsatlakozni, biztonságos búvóhelyeket fognak létrehozni, és látványos merényleteket akarnak majd végrehajtani a Nyugaton, amelyekkel új követőket akarnak inspirálni. Ilyen fragmentált és atomizált formában az Iszlám Állam még veszélyesebb kihívássá válhat a terrorelhárítás számára, ahogy a függetlenedő csoportjai megújuló és növekvő erőszakossággal fenyegetnek az egész világon. Még ha a külföldi harcosok kisebb számban is térnek haza a várhatónál, a következő öt évet könnyen a támadások számának növekedése jellemezheti.

A „GLOBÁLIS MOZGALOM” ÁLLAPOTA BAGDÁDI HALÁLA UTÁN

A megszervezettől és a hálózattól eltérően, az Iszlám Állam mögött kiépült globális mozgalom állapotát nagyon nehéz pontosan felmérni. Azt ugyanis az intézményesülés teljes hiánya jellemzi, amely gyakorlatilag a hálózathoz materiálisan nem kapcsolódó egyének tetszőleges és előre nem látható tevékenységét foglalja magában. Kétségtelen, hogy Bagdádi karizmatikus, Oszáma bin Ládénéhez hasonlítható személyisége nagyban segítette a szervezet mögötti globális mozgalom [inspirációs képességét](#), de az mégsem csak és kizárólag a „kalifa” habitusának, hanem az általa elért sikereknek köszönhető. Az IÁ globális mozgalmának fennmaradási esélye így a szervezet három rétege közül a legkevésbé megjósolható és kalkulálható.

A [„dzsihádi \(magányos\) farkasok”](#) már korábban is fontos szerepet játszottak az IÁ (és az AK) transznacionális stratégiájában, hiszen a hálózatok vezetői a 2000-es évekre felismerték a jelenség stratégiai előnyét: egy-egy merénylet – annak ellenére, hogy a megszervezéséhez semmilyen materiális erőforrást nem kell felhasználnia az elkövetőnek – jelentősen emelheti a *brand* presztízsét, tetszőlegessége miatt pedig még akár hatalmasabb félelmet tud kelteni a társadalomban, mint egy kiszámított és koordinált támadás. A jelenség elleni harc mára elsősorban kiberbiztonsági kérdéssé vált, hiszen az „önradikalizáció” folyamatában általában az internetes weboldalakhoz, applikációkhoz vagy chatbotokhoz való hozzáférés (mint például a Telegramon található *„Be a Wolf”* vagy *„Bot Mujahedeen”*) komoly szerepet tud játszani.

A globális mozgalom [fenntartásához szükséges online tevékenységet](#) ma már nagyrészt nem is az IÁ hivatalos szervei, hanem a hálózat támogatói ([arab szóval: munászirún](#)) végzik. Az ún. *munászir*-hálózat aktivitását Bagdádi halála előreláthatólag egyáltalán nem fogja érinteni, ugyanakkor annak léte nemcsak kihívást, de lehetőséget is teremthet a terrorizmus elleni küzdelemben: a hozzá tartozó profiloknak a közösségi média révén történő kiszűrése elvághatja a kapcsolatot az IÁ felhasználói és a szélesebb társadalmi rétegek között, ezzel csökkentheti a radikális tartalmak elérését.

KONKLÚZIÓ

Bagdádi halála egy ellentmondásos időszakban érte az Iszlám Államot. A területi alapú kalifátus bukását követően a magszervezet meggyengült ugyan, de sikerült az új helyzethez alkalmazkodnia, és jó eséllyel biztosította a saját túlélését és visszaerősödési képességét. A hálózat növekedése, ha nem is folyamatos, de egyértelmű tendenciát mutatott, különösen Dél-Ázsiában és Afrikában. A globális mozgalom elleni küzdelem a kibertérben komoly eredményeket tudott elérni, de annak sajátos felépítése miatt teljes győzelmet sosem fog tudni aratni.

Ebben a helyzetben a nemzetközi szakirodalom által megfigyelt és értelmezett tapasztalat, illetve annak az Iszlám Állam három „rétegére” történő alkalmazása alapján összességében két fontos következtetést tudunk levonni. Egyrészt Bagdádi halálával egyik szinten sem növekszik érdemben az Iszlám Állam szervezeti halál-ozási esélye. Másrészt az utódlás ténye mégis eltérő módon hatott a különböző szintekre (lásd a 3. táblázatot), s a mértéke és a kezelési módja elsősorban az adott réteg intézményi jellegzetességeitől függ. Minél centralizáltabb egy struktúra, a ki-erőszakolt vezetőváltás elméletileg annál több problémát tud okozni – ez azonban egyedül a magszervezetnek jelent kihívást, ám annak az utódlási folyamatban szer-zett tapasztalatai és mechanizmusai miatt ez minimalizálható. Bagdádi operatív vezetői szerepe ezen a szinten volt a legmarkánsabb, ennek ellenére a mindennapi ügyek menedzselésében valószínűleg pótolható lesz.

Ugyanakkor az empirikus tudásunk azt is mutatja, hogy az új vezető nagy ha-tással lehet a különböző típusú szervezetek működésére. A várható hatásokat Abu Ibrahim al-Hasemi al-Kurajsi személyének ismerete hiányában azonban nehezen tudjuk megbecsülni, bár a hatalomra jutását követően az új kalifa legitimitásának megerősítése érdekében jelentősen növekedhet egy nagyobb merénylet elköveté-sének az igénye.

3. táblázat

Abu Bakr al-Bagdádi halálának az Iszlám Állam különböző „rétegeire” várható következményei rövid és középtávon, a nemzetközi közösség szempontjából

	Centralizáltság mértéke	Bagdádi halálának várható hatása
Magszervezet	Erősen centralizált	Intézményileg semleges (az utódlást segítő mechanizmusok és a tapasztalat következtében), az új vezető legitimitásának erősítése miatt egy súlyos terrortámadás veszélyének növekedése
Hálózat	Gyengén centralizált	Az új vezető legitimitásának erősítése érdekében a terrorista veszély növekedése, további decentralizáció
Globális mozgalom	Teljesen decentralizált	Előre megjósolhatatlan, valószínűleg semleges

Végül, de nem utolsósorban fontos látnunk, hogy az Iszlám Államhoz tartozó csoportok mozgásterét jellemzően azok lokális politikai, társadalmi és biztonsági környezete határozza meg, ezek tekintetében pedig Bagdádi halála nem jelent érdemi változást. A globális és a helyi tendenciák is a dzsihádisták mozgalom decentralizációja felé mutatnak, s a folyamatot az IÁ vezetőjének a halála valószínűleg csak gyorsítani fogja. Minden valószínűség szerint ez lesz az eseménynek az a következménye, amely miatt emlékezni fogunk rá a jövőben.